

NAGY Miklós Kund

Az emberarcú szobrászat¹

Kulcsszavak: *BOCSKAY VINCE; szobrászat; kispasztikák;*

BOCSKAY VINCE több mint három évtizedes munkásságában egyfajta kettőség mutatkozik meg. Szemléletesebben ezt úgy is mondhatnók, hogy felezővonalat húzhatunk a művész pályája közepén. Művészi ténykedése első felét a kispasztikák uralják, a másodikban az emlékszobrászat, a térszobrok dominálnak. Tényszerű megállapítás ez, nem követi összehasonlító értékítélet, hiszen az egyik meg a másik periódus is egyaránt bővelkedik erényekben, értékekben; a pályarajz készítőjének a dolgát viszont némiképp megkönnyíti e pasztikai és korszakolási dualitás, mert gondolatmenetében nagyjából igazodhat az időrendhez, különösen az 1990 után felavatott köztéri BOCSKAY-munkák esetében. Ha azonban mégis erőltetni akarnók e két alkotói korszak szembehelyezését, előjáróban annyit elmondhatnánk, hogy bármekkora ismertséget és elismerést hozott a művésznek itthon vagy az anyaországban az utóbbi közel két évtized, vagyis az azóta megvalósított köztéri alkotásainak sora, kedvesebbnek tűnik számára az a korábbi időszak, amikor ilyen-olyan rendelések, versenypályázatok nélkül, belső indíttatásból fogalmazta meg a maga szűkszavú, groteszk szobrászati nyelvezetén dédelgetett témáit, mintázta meg sokatmondó kispasztikáit, kifejező, karakteres portréit.

„1989 után szinte minden évben köztérre került egy munkám – vallotta tíz évvel ezelőtt egy műhelybeszélgetésünk alkalmával. – A történelemmel azelőtt ilyen módon nem kerültem kapcsolatba. Addig a témáimat mindig a belső indíttatás, a hangulatom határozta meg. Ürügyként szolgált a téma ahhoz, hogy a hangulatomat kivetítsem. Ahhoz kerestem helyzetet, személyiséget, embert. Egyébként a portré a legkedvencebb műfajom. Ezt tulajdonképpen most is művelhetem, mert egy történelmi figura megmintázása is portrézás, de ez mégis más. A groteszkre való hajlalomom magamba kell fojtanom, s nagyon nehezemre esik. Alig várom, hogy annyi időm legyen, hogy visszatérhessek azokhoz a szokatlan kispasztikákhoz, amiket a köztéri megrendelések előtti időszakban készítettem ... Szeretnék bezárkózni ide a műtermembe, és végre már csak saját indíttatású munkákkal foglalkozni, szigorú határidők nélkül dolgozni. A határidős feladat nagy stressz, nem kívánom senkinek. Közben azt is tudom, hogy ez csak naiv vágy, hiszen az erdélyi emlékmű-szobrászatban nagy még a lemaradás, sok a pótolnivaló, és mi, szobrászok elég kevesen maradtunk.” Egy évtized teltével is hasonlóképpen érez, hiányzik az az élmény, amit az agyag-kispasztikák létrehozása jelentett, amit a korondi kerámiaüzemben végzett égetések izgalma, az izzó anyag látványa, a terrakották melege nyújtott,

ugyanakkor azonban szerencsésnek is tartja magát, hogy eleget tehet a kihívásoknak, amikkel a köztéri pályázások, felkérések révén szembesül.

Agyagégetés Korondon? Mi sem természetesebb, ha otthon, Szovátán lehetetlen égetőkemencéhez jutni. A művész tehát nagy műgonddal, hosszasan kimunkált kispasztikai elkészültével átjár az erdélyi népi kerámia szomszédos fellegvárába, és minden alkalommal őt magát is ámulatba ejti a csoda, amint a nyers anyag életeli terrakotta műtárggyá nemesül. A helyszín azonban ne tévesszen meg senkit, BOCSKAY munkái nem népművészeti jellegűek. A falu, a néprajzilag rendkívül gazdag és sajtáságos Sóvidék nyilván életre szólóan befolyásolta a művész szellemiségét, közvetlen hatása viszont inkább csak bizonyos embertípusok megjelenítésében lehetett a szobrász műveire. A népi mesterek évszázadokon átörökített igényességét, szakma-szeretetét viszont a génjeiben hozta magával, az önmagával szembeni szigor és fokozott elvárás, amely mindmáig BOCSKAY VINCE egyik fő jellegzetessége, már gyermekkorában erőteljesen kifejlődött benne. Hogy is írta BANNER ZOLTÁN művészettörténész a *Magyar szobrászat Erdélyben* című elemző tanulmányában? „1945 után asztalosok, kádárok, kerékgyártók, kőfaragók, ácsok, kovácsok és ezermesterek kései ivadékai foglalják el a művészeti főiskolák szobrásztermeit, magukkal hozva a nemzedékeken át gyülemlett önkifejezési vágyat, a természeti és erkölcsi törvények tiszteletét s a szerszámok és anyagok nyelvének a fegyelmét.” A BOCSKAY képviselte valamivel későbbi generációra is érvényes a megállapítás. Apai nagyapja görgényüvegcsúri kőfaragómester volt, anyai nagyapja is fűrő, faragó ezermester. Műbútorasztalos, faragó édesapjáról pedig meggyőződéssel jelenti ki, hogy azt a műgondot és igényességet, amelyet a munkái során példásan tanúsított, ő maga talán sohasem tudja elérni. Lehet némi elfogult túlzás is ebben a kijelentésben, de a lényeg, hogy ez a lecke és magatartás már kisgyerekként a vérévé vált. Mindez kellőképpen kipallérozott tehetséggel, alapos szakmai, mesterségbeli tudással tetézve, nagyszerű eredményre vezethet.

Kitűnő mesterekkel, jó iskolákban készülhetett szenvedélyesen szeretett hivatására, ösztönző közösségekben gyarapíthatta talentumait, bővíthette ismereteit. Hat évig a marosvásárhelyi művészeti líceumban tanult, abban a hírneves intézetben, amelyről joggal írta a már idézett BANNER ZOLTÁN az *Erdélyi magyar művészet a XX. században* című könyvében, hogy „a mesterség tökéletes elsajátításának az iskolája volt, afféle reneszánsz műhely, amelyben a mester közvetlen közelében, vele együtt leshették el a művészi mesterségek fogásait, ezért a tanítványok otthoni műtermükben is bármikor felkereshették tanáraikat. Izsáknak az iskola fénykorában, az ötvenes-hatvanas években annyi művészi feladata akadt, hogy növendékeit állandóan foglalkoztatta, s tulajdonképpen műterme udvarán tanul meg mintázni, kőbe és fába faragni a jelenkori erdélyi magyar szobrászat törzsgárdája”. BOCSKAY VINCE is ebben a képzésben részesült, Marosvásárhelyen IZSÁK MÁRTON és a ki-

váló szobrász hasonlóan jelentős tanítványa, a művészeti középiskola tanárává vált HUNYADI LÁSZLÓ volt a mestere. Olyan versenyre serkentő, tehetséges osztályban, amelynek diákjai közül többen ma külföldön is elismert művészek, mint például GYÖRGY ALBERT, TORNAY ANDRÁS ENDRE, KÁNTOR JÓZSEF vagy itthon BODÓ LEVENTE. Aztán a kolozsvári képzőművészeti főiskolán következett újabb tudás- és tapasztalatgazdagító hat esztendő, amely alkotóművészete további útját is kijelölte, meghatározta. Ott VIRGIL FULICEA, LÖWITH EGON és KÓS ANDRÁS voltak a tanárai, irányítói. Mire ezt elvégzi 1974-ben, diplomamunkái tanúsága szerint teljes szakmai fegyverzetben, komoly ígéretként állhat a szobrászat rögzös pályájára. Úgy dönt, hogy a csendes provinciában, kicsi szülővárosában teszi ezt, és ma se bánja, hogy nem valamelyik nagyobb központban igyekezett gyökeret eresztetni. Mint mondja, nem is tudná másutt elképzelni az életét. Amikor visszakerült Szovátára művészpédagógusnak, csak KUSZTOS ENDRE jelentette ott a művészetet, mára már szakmai berkekben is elismerés övezi a szovátai művésztelepet, ahol KUSZTOS, BOCSKAY, KUTI DÉNES, SÁNTA CSABA, SIKLÓDI ZSOLT, KUTI BOTOND és több más tehetséges alkotó együttműködése révén példásan valósult meg a különböző nemzedékek kézfogása.

Igen, lelki habitusához igazodva, BOCSKAY ezt a látszólag eseménytelen kisvárost választotta további életpályája és művészi ambíciói beteljesítésének színhelyéül, de tudta, hogy mindaz, ami igazán érdekli, Szovátán is fellelhető. Számára mindmáig legizgalmasabb téma az ember, a mondandói kivetítésére legalkalmasabb típusok ott voltak körülötte, a világ abszurditása, a társadalmi jelenségek groteszk egyvelege itt is szembeötlő, a nagy művészettörténeti példák, az irodalom ihlető ereje pedig bárhol, bármikor kéznél lehet. Ismerve a helyi sajátosságokat, nyilván azzal is számolnia kellett, hogy egy kezdő művésznek még több nehézséggel kell megküzdenie, mint egy nagyobb központban, de ez sem riasztotta el. Eleinte tömbházlakásuk egyik szűk szobájában alakította ki a műtermét, majd hosszú évek sziszifuszi munkájával építette fel a ma már valóban tágas műtermet biztosító családi házukat. A művek elemzése szempontjából ez talán mellékes is lehetne, de magyarázatot adhat arra, miért jelentkezett aránylag ritkán egyéni kiállításokon, és miért mintázott csupán annyi kisszobrot, hogy azok a munkásságát figyelemmel követők számára szinte személyes ismerősökké válhattak. És még valami, amiért érdemes az építkezésre hivatkoznunk: véletlen, mégis jelképszerű, hogy Bocskayék új otthona a kiváló író, PETELEI ISTVÁN egykori nyaralója helyére került. Köztudott, hogy az előző századforduló jeles elbeszélőjének egyik legnagyobb erénye az emberábrázolás. Mint az emberi lélek tudorát, érzékeny szeizmográfját tartjuk számon. Persze ő a szó mestere. BOCSKAY a maga plasztikai nyelvén szólal meg, de az emberábrázolók ugyanolyan nehézsúlyú, kivételes képességű kategóriájába tartozik. „PETELEI nem szórakoztat, még kevésbé mulat-

tat” – írja róla *A magyar irodalom arcképcsarnoka* című kötetében HEGEDŰS GÉZA - *PETELEI meggyötri az olvasót, de olyan művészi színvonalon, hogy lesújtva egyben felemeli a lelket.*” Vannak lényeges különbségek a különböző pályákon fontos szerepet betöltő két alkotóban, de egybecsengések is, a lélekemelő jelleg mindenképpen az. Mintha az ilyenszerű indítást a hely szelleme is sugallná. Bocskaynak különben elégtételt jelenthet, hogy ő maga készíthette el a későbbiekben a háza falán felavatott bronz-plakettes andezit PETELEI-emléktáblát.

Ideje azonban érdemben is foglalkoznunk a művekkel. Van kire és mire hivatkozunk, hiszen a műkritikusok, a művészeti írók már korán felfedezték ezt az eredeti, egyéni hangú szobrászatot, és siettek is a hírért bevinni a köztudatba. Jeleztük, BOCSKAY akkor még csak a kisplasztika terén remekelhetett, de diplomamunkái, majd az egyéni tárlatai bőven szolgáltatják a meglepetést. Olyannyira, hogy visszatekintve arra az első másfél évtizedre, amíg ezt az olykor abszurdba hajló, máskor „csak” groteszk, esendően gyarló, emberi szoborvilágot megteremtette, arról ő maga is úgy nyilatkozott a közelmúltban, hogy elsősorban ebben véli megtalálni az igazi énjét, és ha a neve „*netalán pár évig az utókornak fennmarad, az nem biztos, hogy a köztéri szobrai révén történik, hanem e különleges kisplasztikai univerzum által*”. Ragaszkodik is hozzájuk, e karakteres terrakották többsége ott sorakozik a műteremfalak polcain. Akárha azon hűledeznének, milyen csodák tanúivá válhatnak, milyen teremtő metamorfózison megy át szemük előtt a formátlan vagy tömbökben ide szállított sok mázsányi agyag. Az alkotó nyugtalanságát, első vívódásait, kérdőjeleit, kétségeit, a téma érlelődését nem érzékelhetik, pedig ettől is nagyban függ, hogy az utóbbi időben például milyen gyakorisággal váltják egymást a műterem tág terében a hatalmas fa és fémvázakon történelmi személyiségekké átlényegülő figurák. Ugyanilyen lassú, gyötrelmes, vajúdo alkotófolyamat eredményei a kisszobrok is: a *Himnusz*, a *Kánon*, a *Néró*, az *Ablak*, a *Fej*, a *Savonarola*, a *Csillagjós*, az *Elfelejtett költő (Horatius)*, a *Mozsár*, az *Anyám*, az *Emberfej*, a *Várva (Generációk)* és a többiek, amelyekben az író GYÖRFFI KÁLMÁN a szobrász „*egyik legfontosabb vagyonát ismeri fel: a csontig, velőig hatoló lényeglátást*”. Alighanem abban is igaza van GYÖRFFINEK, hogy „*talán nem is groteszkek ezek az alkotások, hanem valami egészen mély, tiszta valóságot kutató realizmus képviselői*”. Igen, BOCSKAY művészetének az alapja a maga értékelése szerint is a realitás, ebből is nevezetesen az emberközpontúság. Így közelíti meg, és láttatja a világot.

Ahogy a *Korunk* vizualitásra vonatkozó 2002-es körkérdéseire válaszolva kijelentette: „*A saját művészetem besorolása tekintetében nem érdekelnek az irányzatok.*” Művei korszerűségét mégsem kérdőjelezi meg senki. Néhány kisplasztikáját egyénítve is érdemes bemutatnunk, gazdag az ezt taglaló bibliográfia. A külön-

böző szempontok érvényesítése érdekében talán a legszerencsésebb megoldás, ha az alábbiakban kissé hosszabban több szakíró cikkeiből, esszéiből tallózunk reprezentatív részleteket. Mindenekelőtt BORGHIDA ISTVÁN, a kolozsvári képzőművészeti főiskola korán elhunyt, nagytekintélyű művészettörténész professzora tanulmányához fordulunk. A kéziratot a Magyar Tudományos Akadémia művészettörténeti kutatócsoportjától szerezte meg HANN FERENC művészettörténész, és adta közre a *Folyam* című szentendrei folyóiratban 1990-ben.

„BOCSKAY Nérója nem karikatúra. Szobor a javából. Kurta, köpcös, derék nélküli, tehát csöppet sem hajlékony férfialak aktban, aki testi valójának kicsinységét hatalmának nagyságával igyekszik ellensúlyozni. Az ókori görög-római istenek kormánypálcát tartó, magasztos pózában, méltósága tudatában, fontoskodó figura. Minél komolyabban veszi szánalmas szerepét, annál nevelésesebbé válik. Tragikusan groteszk, nem érzi saját groteskségét, nézői annál inkább érzékelik a helyzet tragikumát.” Diplomamunkái egyikéül választotta ezt a témát az ifjú szobrász. Nem mindennapi bátorság kellett ahhoz, hogy Ceaușescu diktatórikus Romániájában a zsarnokság, az önkényuralom ilyen jelképét felmutassa. A vizsgáztató bizottság egyik tagjának kérdésére így indokolta tárgyválasztását: „Vannak korszakok, amikor ez a téma időszerűvé válik, amikor nem csak a pozitív hősöknek kell emléket állítani.” Ezt a meggyőződését a későbbiekben több másik szobrával is bizonyította annak ellenére, hogy tudta, munkáját kizsúrizhetik, vagy talán soha ki se állíthatja. Témaválasztása belülről fakadt, ki kellett vetítenie magából. BORGHIDA észrevétele mindegyre érvényesült: „Modelljeihez etikusan közelít, erkölcsi erővel és erkölcsi alapállásból: ez emeli a művész méltóságát, ezért megsemmisítő a becstelenségre. „BOCSKAY VINCE »rosszat« jelképező típust ad FEJ című alkotásán – írja BORGHIDA az Új Életben is 1982-ben. „Igazi hájfej, zsíros, tunya és korlátolt, felfuvalkodott és alattomos. Megtestesítője a mindenféle megtalálható, minden újat gáncsoló jellemtelenségnek... BOCSKAY szokatlan eljárással oldotta meg képzeletbeli portréját: a tésztaszerűen kinyújtott és nagyjából fejformára alakított agyaglapon belülről nyomta ki a részletformákat: szem, orr, száj – csak a füleket kellett ragasztania. Ezzel a kinyomós eljárással tetszés szerint repeszthette az anyagot. A repesztek, a hasadások az avított, a pusztulót, a halódót jelképezik művészetében.”

„A rosszat hangsúlyozza még fokozottabban a Savonarolát – a vakbuzgó Domonkos-rendi szerzetest – ábrázoló portrészobrában. Savonarola purifikáló fanatizmusában teljesen elvakulttá válik. Abszurd magatartásának érzékeltetésére a művész az abszurd kifejezési formájához nyúlt. Ez a befelé, lázálmaiba forduló, hosszú nyakú, csontváz-sovány, görbe orrú, kajla fülű fantom mintha büzt és rothadást lehelne ritka fogai közül. Csak a szerzetesi ruha szobrászi megmunkálása marad vonzó. Ennél élesebben nem is karikírozhatta volna a művész.”

A groteszk szemlélet – néha ismétlődő ötletként – még számos munkában meg-

mutatkozik. A *Csillagjóst* alapos életmegfigyelés, lélektani elemzés jellemzi. Finom, fájdalmas humorral, jó plasztikai érzékkel nyúl a figurához a művész. Különös, kedves, torz figura ez, szomorú, butácska és romlatlan. A formák puffadtak, a mozdulat után esetlen. A *Danae* oldalt dől, karjait maga elé kapja, megjátszott védekezéssel, hogy leplezze készülő odaadását. A *Mozsár* nem konyhai használatra: emberek összezúzására készül. Úgy másféltucatnyian szoronganak benne kétségbeesetten: emberek, akik nem élhetnek tovább, holott nem akarnak meghalni. Az ötlet abszurd, tehát valóságos. Mindennapunk ismert valósága – mindenféle.

Ismeretlen kortársak és egykor volt személyiségek egyaránt megmintázásra kíváncsognak. A műterempolcokat benépesítő vegyes társaságban ott van az elfelejtett költő *Horatius* is. A tragikus balesetben elhunyt író, SZÉPRÉTI LILLA 1990-ben írt róla az *Erdélyi Figyelő*ben.

„Arcán lepel, amely meglapítja az orrot, sűrűn redőzi a szikár arcot, homlokot. Nem kövér arc ez, mint a jókedélyű és bölcs latin költőé volt életében, de nem is egy múmia feje. BOCSKAY Horatiusa nagyon is elevenen néz, figyel és félelmetesen lát. Éppen ez csigázza fel az érdeklődésünket: vajon mi az, amit lát a kötés alatt? A bűnös Róma pusztulását látja, amelyet költészetében megjövendölt? Vagy talán az elmúlást, amely szüntelenül foglalkoztatta őt? .. BOCSKAY mindenestre megfogadta a műgondról szóló híres tanítását: bármily törekeny anyagból is készüljön a mű, az legyen ércnél maradandóbb.”

Van, aki letakart szemmel is észlel mindent, más könnyedén át tud siklani minden fölött, amit látnia kellene. A lepel az előbbtitől alaposan eltérő értelmezésben tér vissza egy másik BOCSKAY-kisplasztikán. Olvassuk ismét a BORGHIDA-tanulmány sorait (*Pókok és „emberek” Bocskay Vince szobrászatában*): „Az Ablak című terrakotta szobornál három félalak támaszkodik az architekturális keret párkányára. Kényelmesen könyökölnek, bámészkodnak, mintha nem is tudnának a drapériáról, amely fejüket eltakarja. Így nem is adódhatnak összeütközéseik a csak sejtett, vagy tudomásul sem vett világgal. Testesen és elégedetten vészelnék át minden időszakot. Ha valaki felbillentené ezt a függőnyt, bizonyára gyorsan visszabújnának mögé. A mű felfogásába szürrealista elemek vegyülnek, ám mondanivalója a világról nagyon is reális.”

Háromalakos az ugyancsak közismert *Himnusz* című kis remek is. GYÖRFFI KÁLMÁN írói fantáziáját is megmozgatta. Az *Igaz Szóban* 1983-ban szentelt írást neki. „Arasznyi térben három kisgyermek, külön-külön és együtt annyi játékos bájjal és kedves humorral megkomponálva, hogy az ember önkéntelenül mosolyogja el magát (ami ugyebár nem esztétikai princípium), és aztán, ha hajlandó felfedezőútra indulni, az apró részletektől a kompozíció egészéig csupa pontosan megfigyelt, de ami ennél több, meghódított, lényeges igazságot fedezhet fel a gyerekekről és ezek énekéről. Felfedezheti a plasztikussá tett zenei ritmust, akár a három szólamban

éneklés furcsán érdekes harmóniáját, a vitalitást és a kórusvezetőre való aggódó figyelmet, rengeteg dolog árad ebből a három suta, megmosolyogtatóan békaszerű gyermektestből.”

Az író nevéen nem nevezi, inkább csak sejteti azt a mély humánumot, ami az emberi bűnököt, rosszaságot mintegy ellentételezve, BOCSKAY több szobrából árad. A művész egykori megbecsült művészettörténet tanára fentebb idézett írásában ezeket az arcképszobrokat kissé sarkítva, két nagyobb csoportra osztja: vonzó és ellenszenves fejekre vagy másképpen, jó és rossz emberek arcára. Tulajdonképpen a mindennapi életünkből jól ismert típusokról beszélhetünk, még akkor is, ha netalán történelmi személyeket mintáz meg a szobrász. Elvégre azok se valóságos arcképek, a művész nem a korabeli rajzokon, metszeteken feltűnő vonásokat adja vissza, hanem a maga céljainak megfelelő arcot örökíti meg. Láthatatlanul a magáét is. *„Ha akarom, ha nem, valamiképpen én is benne vagyok a szoborban, a portré így vagy úgy nemcsak az az illető, akit megformálok, hanem egy kicsit BOCSKAY VINCE is”* - vallja. Maradéktalanul azonosulni természetesen az egyenes, az igaz, az etikus magatartású emberekkel tud. A kisemberek iránti rokonszenve első pillantásra nyilvánvaló szobrain. A groteszket ilyenkor egyértelműen a realizmus váltja fel. Ilyen kisplasztikája az édesanyjáról készült (*Anyám*). *„Finom, meleg mosolyú, középkorú, fejkendős asszonyt ábrázol, lágyan egymásba olvadó, kivezetett formákkal, a felületen apró utalásokkal a részletekre”* - összegez BORGHIDA. E tartalmasan találó, összetett mondatnyi szintézist kiegészíthetjük a tollforgató szobrász pályatárs, BURJÁN-GÁL EMIL meglátásával (*Utunk*, 1988): *„Belső teljesség és a külvilággal harmóniában élés kifejezője, az Anyám című portré, a minden lehető megmérettetésének pillanatáé, amely a visszatekintés vagy az előrelátás állapota egyformán lehet. Mintha kortársa volna a Sándor bá című arckép, amely úgy beszédes, hogy egy cérnavekony utalás sincs öltözetre, társadalmi hovatartozásra, de kellékek nélkül is leolvasható gondolkodásmódja, érzélemvilága, önismerete.”*

Van úgy is néha, hogy csak közvetett utalások történnek az emberre, háttérbe szorul az antropomorf jelleg. A megmunkálás, az alkalmazott technikai megoldás ilyenkor is bocskays, tévedhetetlenül felismerhető az ő keze nyoma. Akaratához igazodik a szülőföld agyaga, amely ily módon is üzenethordozóvá válik. BOCSKAY műtermében SZÉPRÉTI LILLÁT ez különösen a *Várva (Generációk)* című kompozíció láttán ejtette ámulatba. Pár mondatba sűrítve a szobrász munkamódszerét, így fogalmazott: *„Húzta, szakadoztatta a matériát, míg az hasonlónak nem vált a süttökemencéből kiszedett kenyérhez. A legelső motívum a dédszülők. Ebből nő ki a kevésbé szétesett formájú nagyszülő, hogy a szülő csak annyira repedezett legyen, mint az asszony hasa, miután világra hozta gyermekét. A legutolsó »hajtás« oly friss és üde, mint a hajnali liliom. Minden elmúlik, minden, ami egyszer új volt, régi lesz.”* Az a benyomásunk, hogy ezek a repedezett külsejű szobrocskák, amelyeket

megviselt az égetés, a nagy hő, kiállták a tűzpróbát s ekképpen ellenállóvá lettek, akárcsak e tájak kisemberei, akik az évszázadok során a nehézségekkel folytatott állandó küzdelemben váltak edzetté. A lét abszurditásaihoz is hozzáidomultak. Talán túlságosan is. A szobrász időnként szükségét érzi, hogy erre is figyelmeztessen. BURJÁN-GÁL EMIL írja: „Abszurd hangvételű a félméteres »virágcsendélet« is. Rügyből, levélből, sziromból álló kúppformájú káposztakölteményének címe: *Godot-ra várva. A határtalanná vált szorongás képi kifejezése, a mindent átjáró szorongásé, amint megbénítja az emberi tetterőt, akaratot, a növényi lét dimenziójába zsugorítva szellemi horizontunkat.*” Aztán 1989 telén kiderült, Romániában sem végtelen ez a bénultság. A gyökeres változás BOCSKAY VINCE munkásságába is teljes fordulatot hozott.

Hirtelen köszöntött be az új helyzet, szobrászaink léleekben, sőt tapasztalataikban sem voltak felkészülve rá, de a lehetőséget nem lehetett elszalasztani. „’89 előtt még a legoptimistább álmunkban sem fordulhatott meg, hogy mi köztéri szobrot tudjunk ebben az országban készíteni. Most ránk szakadt ez a nagy szabadság, jött a kihívás, nem hátrálunk meg előle. Ez is egy műfaj, amit az ember igyekszik kipróbálni, megtudni, alkalmas-e rá. Hogy valóban az-e, majd csak jó sok idő múlva derül ki” – nyilatkozta BOCSKAY. Maga se gondolhatta, hogy olyannyira elárasztják ezek az új feladatok, hogy bizonyos mértékig korábbi énjével szembefordulva, éveken, évtizedeken át mást kell csinálnia, mint amivel az első periódusában elismerést vívott ki és alkotói örömet is szerzett önmagának. Igaz, látszólag semmi oka a panaszra, köztéri munkái, emlékművei meghatározották elismertségét, szakmai rangját, mégis úgy érezheti, különös csapdahelyzet fogjává vált: „Igen, szembekerültem önmagammal, és nagyon nagy erőfeszítésre van szükségem, hogy visszafogjam magam, pont groteszk hangvételem miatt.”

Jegyzetek

1. Az itt közölt tanulmány egy részlet a következő kötetből: KOZMA MÁRIA (szerk.): *Bocskay Vince*. Műterem Sorozat. Pallas Akadémia Könyvkiadó, Csíkszereda, 2008. Bevezető tanulmány: NAGY MIKLÓS KUND.

